

Problemi, s katerimi se srečuje Sovjetska zveza pri vključevanju v svetovno skupnost: sovjetski vidik

Sedaj, ko je hladna vojna mimo, pri obeh svetovnih velesilah potekajo debate v zvezi z vprašanji, ki se nanašajo na njihovo prihodnost kot držav in na njuno svetovno vlogo. Kljub vsem razlikam, ki obstajajo med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo glede ravni tehnološkega in gospodarskega razvoja, družbenih ustrojev, političnih sistemov in kulturnih tradicij, so v debatah, ki potekajo, tudi zelo očitne podobnosti. Eden izmed razlogov za takšno podobnost je v dejstvu, da sta se velesili s tem, da sta položili orožje in spustili vizirje hladne vojne, soočili s podobnimi težavami. Gre predvsem za problem prilagoditve novim razmeram v svetu. Le-ta se je osvobodil čvrstega prijema konfrontacije Vzhod–Zahod in se prehitro spreminja, da bi orjaškim in neučinkovitim strukturam moči v obeh državah omogočil razvoj brez socialnih napetosti in gospodarskih težav. Seveda se s problemom prilagoditve novim razmeram ne srečujejo le velesile, marveč bolj ali manj vse države. Le upamo lahko, da bo porajajoči se nov svetovni red plod njihovih skupnih prizadevanj.

Vsak narod, ki se sooči z mogočnim procesom globalizacije gospodarskega, političnega in kulturnega življenja, se mora ponovno spoprijeti s problemom vzajemnega delovanja nacionalnih in splošnih človeških interesov. V Sovjetski zvezi se navedeni problem pogloblja ob dejstvu, da obstaja staro rusko izročilo, ki ga ugledni ruski filozof iz začetka 20. stoletja Nikolaj Berdjajev opisuje takole: »Rusija, ki je tako atipična in ima tako nenavaden duh, je vedno imela servilen odnos do Zahodne Evrope. Od Evrope ni hotela sprejemati tistih nauk, ki bi utegnili biti koristni ali dobri. Ni se hotela povezati z evropsko kulturo, kar bi zanj pomenilo odrešitev, pač pa se je Zahodu raje podredila ali celo uprla – tako Zahodu kot njegovi kulturi, in sicer v obliki divje nacionalistične reakcije.«

Obstoječa »ekološka niša«, ki jo zavzema Sovjetska zveza, je zelo samosvoja. Čeprav je bilo načrtovano, da naj bi oktobrska revolucija iz leta 1917 predstavljala mednarodno dejanje – bila naj bi začetek in sestavni del svetovne komunistične revolucije – se je pokazalo, da je pravzaprav izolirala državo pred zunanjim svetom, njene meje pa spremenila v branike ideološke in politične konfrontacije s kapitalizmom. Ko se je pokazalo, da do svetovne revolucije ne bo prišlo, se je internacionalizem umaknil in nastopil je izolacionizem v obliki oblegane trdnjave – »prve socialistične države v svetu«, ki je obnovila mnoge tradicije ruskega cesarstva, pa čeprav v novi obliki. Po Stalinu so se vrata proti zunanjemu svetu nekoliko odprla, saj se je sovjetsko vodstvo zavzelo za koncept mirnega sožitja dveh sistemov, kar je pomenilo določeno stopnjo normalizacije odnosov z Zahodom. Kljub vsemu je misel o konfliktu kot »spopadu dveh sistemov« še naprej prevladovala. Kot odgovor na mogočne procese dekolonizacije v tretjem svetu so ponovno oživila stara revolucionarna načela sovjetske zunanje politike, ki jih je Moskva tolmačila kot sestavni del in paket procesa svetovne revolucije, sovjetsko vodstvo pa kot svojo mednarodno dolžnost. Torej: medtem ko je Sovjetska zveza razvijala gospodarske vezi z Zahodom, je še naprej podpirala gibanja za nacionalno osvoboditev.

Pomladi 1985. leta, ko je Gorbačov postal vodilni sovjetski politik, je položaj države v svetovni skupnosti definiralo predvsem dejstvo, da je Sovjetska zveza ena izmed dveh glavnih udeleženk oboroževalne tekme in globalne vojaško-politične konfrontacije. Udeležba Sovjetske zveze v svetovni delitvi dela se je skrčila na vezi s sorodnimi gospodarstvi znotraj sestava COMECON (Svet za vzajemno gospodarsko pomoč) na zelo omejeno trgovanje s kapitalističnimi državami in končno na politizirano gospodarsko pomoč nekaterim državam tretjega sveta. Navedena udeležba ni imela odločilne vloge v gospodarskem razvoju SZ, saj se je v odsotnosti normalnega tržnega mehanizma izvajal skozi toge birokratske strukture države. Sovjetski državljani so se še vedno počutili, kot da bi živeli v oblegani trdnjavi z zidom, ločeni od zunanjega sveta, pri čemer so morali še naprej prenašati svoje čudne zakone in pravila.

Sedaj, ko je minilo že nekaj let in se je hladna vojna končala, vojaški status Sovjetske zveze izgublja svojo vrednost, vojaški potencial pa se čedalje bolj tolmači kot gospodarsko breme, manj pa kot politično sredstvo. Prebivalci trdnjave so na stežaj odprli vrata in poskušajo vzpostaviti normalne odnose s svetom: medtem gospodarstvo znotraj starih zidov hitro razpada in sili tradicionalne nasprotnike Sovjetske zveze k posredovanju pomoči, s čimer naj bi se preprečile naraščajoče socialne napetosti, katerih eksplozija bi utegnila biti nevarna za vse. Medtem ko se obzidje ruši in narašča želja za popolno vključitev v svetovno skupnost, hkrati narašča bojazen, da bo vloga Sovjetske zveze v tej skupnosti ostala tretjerazredna. Globalno gospodarstvo stavi na visoko produktivnost, na visoko tehnološko raven, na močno valuto, na zanesljivost pri izpolnjevanju obveznosti. In kakšne so prednosti Sovjetske zveze sedaj, ko se je hladna vojna končala in ko vstopa na svetovni trg? Njen stari gospodarski sistem je razpadel, proizvodnja pada, denar zgublja vrednost, potrošniški trg je osiromašen, proizvodnost se znižuje, gospodarske vezi se trgajo. Hkrati zunanji dolg narašča, Sovjetska zveza pa si je pridobila sloves nezanesljivega partnerja, ki ni zmožen poravnati svojih dolgov.

V letih 1990/91 se je sovjetsko vodstvo končno odločilo v prid vključitve v svetovno gospodarstvo ter razvoja povsem tržno usmerjenega gospodarstva. Na splošno takšno usmeritev podpirajo sovjetski liberalci in demokrati, vodstvo republik in mnogi poslovneži. Čeprav država ne ve, kako se bodo stvari iztekle, saj se le bežno zaveda realnosti tržnega gospodarstva, je kljub določeni nostalgiji pripravljena odpluti iz postanih in plitvih voda tako imenovanega »socializma« v ocean svetovnega gospodarstva. Toda, kako voditi ladjo, da se ne bo potopila? In kaj v primeru, če je ladja preveč krhka, posadka pa ni dovolj zanesljiva?

Liberalni »zahodnjaki«, katerih mnenje prevladuje v sredstvih javnega obveščanja ter v demokratičnih in akademskih krogih, so odločni v naslednjem: takoj se odpravimo na potovanje – pot je prosta in upajmo na najboljše. Hipnotizirani s podobo kapitalizma, sodobni sovjetski liberalci niso pripravljeni razmišljati o nasprotni plati njegovega uspeha, saj imajo skoraj pobožno vero v zdravilno moč svobodnega trga in zasebne lastnine. Prepričani so, da se bodo, če bo sovjetska vlada zagotovila maksimalno svobodo pri pretoku kapitala, sami po sebi rešili vsi gospodarski in družbeni problemi. Prej ko bo lokalni razred poslovnežev pridobil moč, bolj ko bo privabljen tuji kapital, prej bo Sovjetska zveza postala »normalna« razvita dežela.

Kljub vsemu pa liberelec obžaluje dejstvo, da sovjetski družbi primanjkuje pripravljenosti za uveljavitev sprememb, pri čemer trdi, da se je v času 73-letne sovjetske zgodovine izoblikovala posebna vrsta človeka – *homosovieticus*. Gre za človeško bitje, katerega psihologijo je komunizem tako zmrcvaril, da bodo potreb-

ne še generacije, preden bo postalo »normalno«. Kaj pravzaprav pomeni beseda »normalno«, liberalci težko razložijo in pri tem navajajo posplošene primere iz zahodnega življenja, ki pa nimajo posebne povezave z dejanskim življenjem na Zahodu.

Morda je najpomembnejši dejavnik, ki je vplival na to, da so Sovjeti postali dovzetni za liberalno razmišljanje, prav v neutrudljivem delu mogočne sovjetske propagandne mašinerije. Nobenemu apologetu kapitalizma ne bi uspelo navdihniti sovjetske miselnosti s tako gorečo vero v popolnost zahodnega načina življenja, kot je to uspelo neskončnim inačicam propagande na temo »imperializem je kapitalizem, ki razpade in umre«. Posledično vsak, ki v današnji Sovjetski zvezi količ kaj dvomi o prednosti zahodnega načina, tvega, da ga bodo ožigosali kot reakcionarja in zagovornika totalitarizma.

Medtem so pravi zagovorniki totalitarizma zelo aktivni. Odrekanje unitarističnih, imperialnih držav, njeno opuščanje konfrontacije z nekdanjimi nasprotniki, globoka kriza pretirano centraliziranega socialno-fevdalnega gospodarstva, zaostrovanje etničnih sporov – vsa navedena dogajanja so pri ljudeh, ki se štejejo za »patriote«, sprožila močno desničarsko reakcijo.

»Patriot« ocenjuje spremembe, ki so nastale po letu 1985 na domačem in tujem področju, kot popoln umik Sovjetske zveze. Gre za umik iz Afganistana, iz Srednje Amerike, jugovzhodne Azije, Vzhodne Evrope; za umik iz nepopustljivih pozicij pri razgovorih o razorožitvi. Gre za umik komunistične partije iz vodilne vloge v družbi kot tudi za umik centralnih oblasti v korist republiškim gibanjem za suverenost in neodvisnost. Videti je, da se mogočna država umika, zmanjšuje in na ta način postaja šibka.

Desničarji ne objokujejo toliko socializma in izgubljenih komunističnih idealov kot staro rusko državnost, ki ima svoje korenine v stoletjih zgodovine; konservativno tradicijo ruskega cesarstva, ki se ji je uspelo upreti izzivu iz leta 1917; močno državo kot takšno, saj je le-ta izraz najvišjih državnih vrlin in predstavlja sine qua non mirnega življenja. Če je liberelec prepričan, da je za vse probleme odgovorna država, desničarski »patriot« ocenjuje takšno stališče kot prostovoljno priznanje liberalca pred Materjo deželo, da je grešil, kar je tolmačiti kot izdajo, rušenje ali na drug negativen način.

Poudariti je treba, da zgornje stališče obravnava domače in mednarodne probleme v tesni povezavi. Z vidika desničarja je huda ekonomska kriza, ki je doletela deželo, posledica opustitve državnega nadzora nad gospodarstvom; val kriminala in etničnih sporov je posledica oslabitve državne funkcije, da poskrbi za zakonitost in red; moralna kriza pa je posledica umika države od njene osnovne naloge – moralnega vodenja in zaščite pred škodljivim vplivom Zahoda.

Program desnega krila pomeni dejansko obnovev totalitarnega režima, čeprav nekateri vplivnejši desničarji upoštevajo dejstvo, »da je treba uvesti trg«. »Nekomunistični« polkovnik Viktor Alksnis, prvi sekretar moskovskega mestnega komiteja Jurij Prokofjev in drugi se sklicujejo na »čilsko izkušnjo« ter na izkušnje nekaterih drugih držav, kjer naj bi vojaška diktatura poskrbela za ustrezne rešitve gospodarske in družbene krize. (Žal, tudi nekateri liberalci so naklonjeni ideji diktatorskega načina vodenja tržnega gospodarstva).

Seveda imajo »patrioti« desnega krila zelo odklonilno stališče do zamisli o sovjetskem vključevanju v svetovno skupnost, saj slednjo ocenjujejo kot v glavnem sovražno in nevarno. Kjer liberelec vidi mravljišče svetovnega trga, desničar vidi globalno džunglo, v kateri prebivajo imperialistični roparji, pripravljeni, da napadejo in uničijo mogočno evroazijsko silo. V svetovni džungli lahko preživijo le

močni in če želi Sovjetska zveza preživeti, mora obnoviti svojo močno centralizirano državo – le na ta način bo mogoče zaščititi ljudstvo pred zunanjimi in notranjimi sovražniki, potrditi veličino velesile in zagotoviti modernizacijo gospodarstva.

Vmesni položaj med liberalnimi »zahodnjaki« in desničarskimi »patrioti« zavzemajo konservativni reformisti; njihovo mnenje celo prevladuje v enotni strukturi moči. Slednji ne odrekajo potrebe po uvedbi tržnega gospodarstva v SZ in se strinjajo z liberalci, da je deželo treba vključiti v svetovno gospodarstvo, vendar hkrati vztrajajo pri tem, da se mora prehod izvajati pod nadzorstvom in ob sodelovanju države – predvsem njenih centralnih organov (v tem se strinjajo z desnim krilom, saj v primerjavi z liberalci in demokrati zagovarjajo močno državo).

Nekateri ocenjujejo, da predstavlja takšen konservativizem zlato sredino in hkrati razumen centrizem. V resnici pa gre za poskus, da se kombinirajo predvsem tisti elementi liberalnih in desničarskih stališč, ki izražajo interese državne birokracije. Čeprav se konservavec zaveda nevarnosti razuzdanega trga, se še bolj boji razuzdane demokracije – rastočih pritiskov družbe na državo, s čimer se omejuje njena dejanska moč. Zato tudi išče nov smisel moči, ki naj bi zmanjšal naraščajoči konflikt med državo in družbo.

»Socialistična« država, ki je še včeraj svojo velikost in vsemogočnost opravičevala s potrebo po izgradnji socializma in po obrambi dežele pred imperialističnimi napadi, sedaj (z enako intenzivnostjo) poskuša vsiliti svoje storitve pri prehodu na tržno usmeritev in vključitev v svetovno gospodarstvo. Dosedanji vojaško-industrijski kompleks se poskuša spremeniti v finančno-birokratskega.

Čeprav občasni naskoki desnice na novo sovjetsko demokracijo prispevajo k dramatičnemu vtisu o tekoči sovjetski politiki, glavne polemike v zvezi s tržnim gospodarstvom in vključitvijo v svetovne tokove vendarle potekajo med liberalci in konservativci. Kljub temu pa sta obe stališči zaradi različnih razlogov dokaj slabo podprti s sovjetsko stvarnostjo in z logiko razvoja te države.

Liberalci imajo prav, ko trdijo, da Sovjetska zveza brez trga in integracije enostavno ne more preživeti – ne kot družba ne kot država. Nimajo pa prav, ko povsem zanikajo idejo socializma, ko povezujejo vse stvari, zaradi katerih se Rusija razlikuje od Zahoda, s politično reakcijo, ali ko enačijo kapitalizem z napredkom in demokracijo. Stvari so veliko bolj zapletene.

Konservativci imajo prav, ko trdijo, da civiliziran in miren prehod v odprto tržno gospodarstvo ni mogoč brez aktivne vloge države. Toda motijo se, ko povezujejo državo z družbo in ljudi z ljudstvom. Podobno kot liberalci so tudi oni navajeni opazovanja družbenih dogajanj od zgoraj. Po njihovem mnenju je družba prej objekt upravljanja kot pa subjekt samouprave. In če zahodno usmerjen sovjetski liberalizem izraža interese naraščajočega razreda novih sovjetskih podjetnikov in tržno usmerjenih intelektualcev, potem je bistvo konservativnega stališča v tem, da je treba interese starih birokratskih struktur prilagoditi postopku prehajanja v odprto tržno gospodarstvo.

Ena izmed težav je v tem, da niti mladi poslovneži niti zasebna struktura nimajo resne družbene zasnove v sovjetski družbi, ki se je šele prebudila iz spanja in šele sedaj išče rešitve, ki bi utegnile zastopati interese in želje večine. Tako liberalci kot tudi konservativci se bojijo pretiranega »aktiviranja« množic. Tako so besedi »populizem« pripisali negativen pomen in bi raje videli, da bi bila nova sovjetska demokracija zmerna in vodljiva. Če ne želimo pahniti Sovjetske zveze v državljansko vojno zaradi nespretnega ravnanja z novo, šele pridobljeno svobodo, moramo zagotoviti takšno gospodarsko in socialno politiko, ki bo povsem

demokratična in ki bo zasnovana v interesih družbene večine. Zdi se, da zastareli partijski in državni stroj kljub morebitni bistrosti in predznosti reformistov, ki ga vodijo, ni sposoben uveljaviti takšne politike, saj je bil zgrajen in je tudi dolga desetletja obstajal s povsem drugimi nameni. Največ, kar je mogoče pričakovati od stare države, je to, da ne bo ovirala nastanka novih, demokratičnih institucij moči – v republikah, na lokalni ravni in, končno, v samem centru.

Če bo Sovjetska zveza želela razviti tržno gospodarstvo brez pretiranih družbenih prevratov in se uspešno vključiti v svetovno skupnost, bo morala vsekakor upoštevati dva odločilna pogoja na tej poti: ohranjevanje in stopnjevanje demokracije. Demokracija bo sovjetski družbi omogočila, da ostane državna politika pod njenim nadzorom; zagotovila bo družbeno pravičnost, kar naj bi omogočilo, da postane tržni mehanizem sprejemljiv za večino državljanov – pomagala bo Sovjetski zvezi, da pridobi potrebno zaupanje med tujimi partnerji. Demokratičen pristop je očitno zaželen tako z liberalnega kot s konservativnega vidika in predstavlja najboljše zagotovilo pred katastrofo morebitnega udara desnice.

Nič manj pomemben pogoj za prehod Sovjetske zveze v odprto tržno gospodarstvo je popolna demilitarizacija družbe. Slednjo naj bi dosegli z vojaško reformo, s preoblikovanjem obrambne industrije v proizvodnjo za civilne namene, s sporazumi o zmanjšanju orožja – vse to je potrebno, da bi se vzpostavili normalni odnosi z zunanjim svetom, da bi se zmanjšala poraba za vojaške namene, ki močno obremenjuje proizvodne moči države, in da bi se razgradil komandnoadministrativni sistem, ki temelji na vojaško-industrijskem kompleksu.

Demilitarizirana, demokratična sovjetska družba bo veliko bolje pripravljena za popolno udeležbo v svetovni skupnosti. Vendar pa demokratizacija in demilitarizacija sami po sebi ne zadostujeta, da bi sovjetsko gospodarstvo postalo učinkovito v tolikšni meri, da bi bilo odporno proti različnim katastrofam, ki smo jih vajeni iz izkušenj držav tretjega sveta.

Kljub močnemu pretiravanju »patriotov«¹ je treba priznati, da obstaja realna nevarnost, da bi Sovjetska zveza utegnila postati privesek transnacionalnega kapitala, objekt pretiranega izkoriščanja s strani Zahoda kot tudi odlagališče za ekološke odpadke in zastarelo tehnologijo. Kot verjetnejša varianta vključitve v svetovni trg se zdi tista, po kateri naj bi se država povsem umaknila iz gospodarskega življenja in zagotovila popolno svobodo tako tujemu kot domačemu podjetništvu. Takšna inačica bi utegnila povzročiti ostra družbena nasprotovanja ter politične prevrate. Vendar pa: kakšna je verjetnost, da se bo sovjetska država odločila za to pot? Demokracija se stopnjuje in družba bo težko dovolila, da ji politični vodje vsilijo takšne pogoje, ki bi bili zanjo nesprejemljivi. Če bi se državi vsilila avtoritarna, pinočejevska opcija, bi do odcepitve transnacionalnemu kapitalu prišlo po poti korupcije, ki bi se zelo razširila v pogojih »patriotskega«² tržnega režima. Ob upoštevanju izkušnje medsebojnega vpliva med avtoritativnimi režimi tretjega sveta in multinacionalnimi družbami je takšen scenarij vsekakor verjeten.

Pri iskanju optimalne, najmanj boleče poti do odprtega tržnega gospodarstva se ne sme fetišizirati ne kapital ne država; povsem je treba opustiti abstraktno formulo »država proti trgu«. Navsezadnje sta tako država kot tudi trg le orodje v rokah ljudi te ali one družbene grupacije. S tem da se osvobaja jarma totalitarizma, bo sovjetska družba povsem sposobna – seveda ob pomoči demokratične države – obvladati močni mehanizem tržnega gospodarstva, in sicer na ta način, da bo trg služil ljudem in ne ljudje trgu. Končno, gospodarska reforma se ne izvaja z namenom, da bi se povrnil prestižni status velesile ali pa da bi se tujemu kapitalu

pomagalo pri iskanju novih trgov. Cilj reforme je v tem, da se izkoristijo prednosti trga in mednarodne delitve dela z namenom, da se izboljša kakovost življenja in, ne nazadnje, rehabilitira naravno okolje.

Toda, ali ne gre za utopijo, ko govorimo o možnosti, da bo sovjetska družba »obvladala« trg, namesto da bi zgolj upoštevala železno logiko ter prenašala žrtve zaradi boljšega jutrišnjega dne? Ne, zdi se, da ima ta družba precejšnje možnosti, da si izbori prostor v svetovnem tržnem gospodarstvu, in sicer na civiliziran in spodoben način ter brez pretirane družbene cene. Kot posledica perestrojke je ta družba prišla do zgodovinsko edinstvenega »trenutka svobode«, ko ima resno priložnost ustvariti institucije, ki bodo izraz njenih interesov in prizadevanj.

Pomen institucij politične demokracije je splošno priznan. Nič manj oziroma še bolj pomembna za dejanski prehod v odprto tržno gospodarstvo je gospodarska demokracija, ki omogoča vsem članom neke družbe dostop do sprejemanja gospodarskih odločitev.

Gospodarska demokracija pomeni predvsem prenos lastništva in nadzora nad proizvodnimi sredstvi na same proizvajalce – ne le na menedžerje, temveč tudi na uslužbence. Takšna oblika privatizacije je za družbo zelo sprejemljiva, in sodeč po izkušnjah nekaterih držav (med drugimi tudi Sovjetske zveze), obeta dobre gospodarske rezultate. Obstajajo tehtni razlogi za prepričanje, da so takšne oblike lastništva in nadzora povsem združljive z bolj tradicionalnimi oblikami, ki še vedno prevladujejo v svetovnem gospodarstvu.

Gospodarska demokracija pomeni tudi učinkovit nadzor kakovosti izdelkov s strani potrošnikov. Očitno je, da zgolj konkurenčnost ne zadostuje, da bi se potrošniku zagotovil izdelek visoke kakovosti, ki ne ogroža njegovega zdravja. Delovanje trga je treba dopolniti z učinkovitimi predpisi, ki bodo zaščitili interese potrošnika.

Gospodarska demokracija se kaže tudi v tem, da bi lokalne oblasti kot tudi organi samouprave morali imeti široka pooblastila glede spodbujanja in urejanja zasebne gospodarske aktivnosti. K navedenemu je treba dodati še učinkovito oblast, ki bo sposobna privabiti tuji kapital in s tem zadovoljiti družbene potrebe.

S tem da liberalci opisujejo svetovno gospodarstvo kot mravljišče, desno krilo pa ga primerja z džunglo, za obe metafori velja, da vsebujeta kanček resnice. Če se je Sovjetska zveza odločila, da bo odprla svoje gospodarstvo, se ne sme bati svoje udeležbe na svetovnem trgu; prav tako ne sme imeti iluzij glede dejavnikov, ki tvorijo gospodarsko moč. Transnacionalni kapital je pomembna in mogočna reč, ki lahko državi zagotovi velike koristi, zato je treba razmerja, ki zadevajo uveljavitev kapitala, opredeliti jasno; pogoji morajo biti realni in morajo na primeren način izražati interese razvoja države. Vendar pa je stara sovjetska država, ki naj bi obstajala predvsem zato, da bi ščitila našo družbo pred svetovnim imperializmom, kaj slabo opremljena za svojo novo vlogo – vlogo varovanja sovjetskih nacionalnih interesov v globalnem gospodarstvu.

V preteklosti si je ta država zelo prizadevala, da bi zagotovila gospodarsko neodvisnost SZ. Njeno poslanstvo je bilo predvsem politično ne glede na gospodarsko ali družbeno ceno takšne usmeritve. Danes, ko naj bi bilo njeno poslanstvo v tem, da vzpostavi soodvisnost med SZ in zunanjim svetom na temeljih obojestranske koristi, utegne avtarkična in protekcionistična tradicija te države povzročiti velike izgube. Kot primer navajamo, da je v osemdesetih letih Sovjetska zveza porabila ogromno denarja, da bi dohitela Zahod v proizvodnji mikroračunalnikov. Resda so si v tem primeru na široko pomagali s tujimi izkušnjami, vendar pa je bila osnovna zamisel programa kompjuterizacije formulirana na način, ki je zelo podo-

ben programom industrializacije v tridesetih letih, in sicer: nekaterih stvari se lahko naučimo ali pa jih kupimo tudi v tujini, toda najpomembnejše delo bomo opravili sami, v sovjetskih tovarnah in pod vodstvom sovjetskih vladnih ustanov. Čeprav je bila država razmeroma velikodušna pri zagotavljanju sredstev za visoko tehnologijo, je bil učinek dokaj žalosten – vrzel, ki obstaja med SZ in razvitimi državami glede ravni dosežene računalniške tehnologije, se povečuje, hkrati pa se večji del državnih potreb po računalnikih pokriva z uvozom. Edini pravi zmagovalci so tiste birokratske skupacije ter njim pripadajoče raziskovalne ustanove, ki jim je na tej podlagi uspelo priti do ustreznega deleža v nacionalnem bogastvu.

V novih razmerah delovanja država ne bi smela zavzeti birokratsko-merkantilističnega pristopa. Pomembnejše je, da ustvari optimalne pogoje za investiranje kapitala, lastnega in tujega, v sovjetsko gospodarstvo, ki je sedaj postalo sestavni del svetovnega gospodarstva. Zvezna oblast bi morala zastaviti osnovne parametre politike sovjetske integracije v svetovno skupnost, pri čemer bi morala republikam, lokalnim oblastem kot seveda tudi podjetjem priznati pravico, da se samostojno pogajajo o posameznih poslih. Kar je še posebej pomembno, je to, da bi se zvezna oblast morala pogajati z drugimi državami in z mednarodnimi organizacijami o pogojih uvoza kapitala v SZ, prav tako pa tudi o splošnih pogojih, ki urejajo pretok kapitala.

Nezaustavljiva procesa razvoja trga in vključevanja v svetovno gospodarstvo lahko čez nekaj desetletij spremenita SZ v gospodarsko velesilo. Toda, če se bo ta postopek slabo izvajal, lahko povzroči prevrate, ki jih bo mogoče primerjati z dogodki iz leta 1917. Situacija narekuje izjemno visoko stopnjo modrosti in državniške spretnosti sovjetskega vodstva, prav tako pa tudi skrajno odgovornost in previdnost vodilnih zahodnih sil. V interesu slednjih ni več destabilizacija Sovjetske zveze, ki je opustila politiko konfrontacije z Zahodom in komaj čaka, da se ponovno vključi v mednarodno skupnost.

Prevod: B. Hočevár-Frantar